

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การค้นคว้าอิสระครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อเป็นกรอบแนวคิด แนวคิดในการศึกษามาดังนี้

1. ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - ความสำคัญและความจำเป็น
 - ขอบข่ายการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - กระบวนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - ประโยชน์ของการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. การบริหารการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - โครงสร้างของการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - กลยุทธ์ความสำเร็จในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. การประกันคุณภาพการศึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - ความจำเป็นของการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียน
 - การประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - แนวคิดการประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - การประกันคุณภาพภายใน
 - หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ความสำคัญและความจำเป็นของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพซึ่งมาตราที่ 6 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544 , หน้า 3) ได้บัญญัติว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มาตราที่ 24 การจัดกระบวนการเรียนการสอน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลให้ผู้เรียนรู้จักประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ในการปฏิรูปวิชาชีพครูซึ่งเป็นการพัฒนาครูให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ มีคุณลักษณะที่ได้คุณภาพและมาตรฐานวิชาชีพ ตามการประกันคุณภาพการศึกษา ด้านปัจจัย คือ ครู ที่ระบุในมาตรฐานที่ 2 คุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยมีตัวชี้วัดที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของครูในการพัฒนานักเรียน คือ การมีความรัก เอื้ออาทรเอาใจใส่ดูแลนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ การมีมนุษยสัมพันธ์ และสุขภาพจิตที่ดี พร้อมทั้งจะแนะนำและร่วมมือกันแก้ปัญหาของนักเรียน แสดงให้เห็นว่า ครูต้องพัฒนาตนเองให้เป็นครูมืออาชีพคือ นอกจากจะทำหน้าที่ครู ผู้มีความรู้ มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนให้แก่ นักเรียนแล้วยังต้องทำหน้าที่อื่นๆ ที่เป็นการสนับสนุนหรือพัฒนาให้นักเรียนมีคุณภาพ ทั้งดี เก่ง มีสุข ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานด้านผลผลิต คือ นักเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรภาครัฐและเอกชนในการจัดและพัฒนาการศึกษา ดังนั้นระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงเป็นระบบที่สามารถดำเนินการเพื่อรับการประกันคุณภาพได้ ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านปัจจัย ด้านผลผลิต และด้านกระบวนการ สอดคล้องกับ หลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งหวังให้การศึกษา เป็นกระบวนการที่จะพัฒนาเยาวชนให้สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย สติปัญญา จิตใจและสังคม

กระทรวงศึกษาธิการ (2544, หน้า 3) ได้สรุปไว้ว่า การจัดทำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้มีกระบวนการทำงานเป็นระบบ มีความชัดเจน มีการประสานความร่วมมือของ ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน รวมทั้งมีวิธีการ กิจกรรมและเครื่องมือต่าง ๆ ที่มีคุณภาพ ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอันจะส่งผลให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบความสำเร็จ โดยมีแนวคิดหลักในการดำเนินงาน ดังนี้

1. มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต เพียงแต่ใช้เวลาและวิธีการแตกต่างกัน เนื่องจากแต่ละคนมีความเป็นปัจเจกบุคคล ดังนั้น การยึดนักเรียนเป็นสำคัญในการพัฒนาเพื่อดูแลช่วยเหลือทั้งด้านการป้องกัน แก้ไขปัญหา หรือการส่งเสริมจึงเป็นสิ่งจำเป็น
 2. ความสำเร็จของงาน ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมทั้งร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำของทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ว่าจะช่วยวางพื้นฐานและแนวทางในเรื่องต่อไป
 3. การปรับเปลี่ยนบทบาทและเจตคติของผู้บริหารและครูอาจารย์ให้ไปสู่ความรับผิดชอบที่จะดูแลพัฒนาการของนักเรียนอย่างเป็นองค์รวม
 4. การวางระบบที่จะสร้างความมั่นใจว่านักเรียนทุกคนมีครูอาจารย์อย่างน้อยหนึ่งคนที่จะดูแลทุกข์สุข ให้อย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง
 5. การสนับสนุนให้ครูอาจารย์ได้มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับผู้ปกครอง เพื่อให้การดูแลทางโรงเรียน และชุมชนเชื่อมประสานกัน
 6. การส่งเสริมให้ผู้ปกครองรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายที่จะช่วยกันเฝ้าระวังดูแลบุตรหลาน
 7. การประสานสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ชุมชน และผู้ชำนาญในสาขาต่างๆ เพื่อให้มีการส่งต่อและการรับช่วงการแก้ไขและส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนในรูปแบบสหวิทยาการ
- ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีจุดมุ่งหมายสำคัญที่คุณภาพนักเรียน ให้มีความพร้อมสมบูรณ์ทั้งร่างกาย สติปัญญา ความรู้ความสามารถ ด้านจิตใจ คุณธรรม จริยธรรม มีชีวิตที่สงบสุข ให้สมกับชื่อความที่ว่า “เก่ง ดี มีสุข” โดยบุคลากรทุกคนในโรงเรียนร่วมมือกันทั้งผู้บริหารและครู และที่สำคัญคือ ความดูแลเอาใจใส่ของครูที่ปรึกษาหรือครูประจำชั้น ที่มีให้แก่ นักเรียนทุกคนในความดูแล อย่างเต็มกำลังความสามารถ ด้วยความรักความเมตตา และความเข้าใจนักเรียนแต่ละคน ซึ่งมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนานักเรียนให้พร้อมที่จะเติบโต เป็นผู้ใหญ่ในอนาคตอย่างมี คุณภาพรอบด้าน เป็นกำลังสำคัญของสังคม สามารถนำพาความรุ่งเรืองและความสงบสุข สู่ประเทศชาติต่อไป

บทบาทของความเป็นครูในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงมีคุณค่า นำภาคภูมิใจอย่างยิ่งที่มีส่วนร่วมในการสร้างคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตวิญญาณให้เกิดขึ้นในโรงเรียนในสังคมประเทศ หรือรวมทั้งสังคมโลกด้วยเช่นกัน

ขอบข่ายการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1. นักเรียนทุกคนได้รับการดูแลช่วยเหลือ
2. ดำเนินการทั้งส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน และแก้ไข

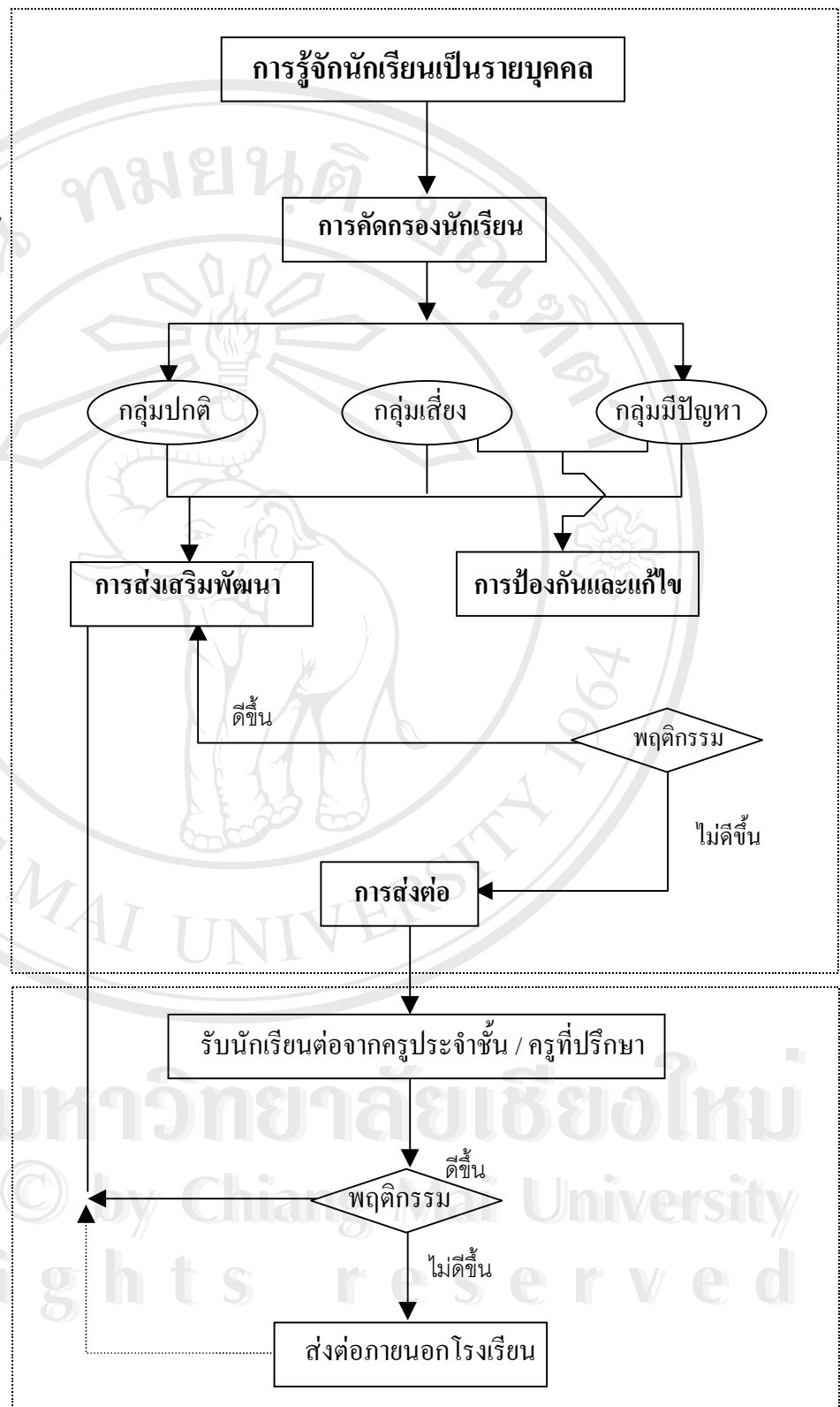
3. การมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกคนในโรงเรียนทั้งผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

กระบวนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 35) ได้กล่าวถึง การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา เป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน มีภารกิจหลักที่เป็นหัวใจของการดำเนินงาน 5 กิจกรรม คือ

1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
2. การคัดกรอง
3. การส่งเสริมและพัฒนา
4. การป้องกันช่วยเหลือและแก้ไข
5. การส่งต่อ

ครูประจำชั้น/
ครูที่ปรึกษา

แผนภูมิ 1 กระบวนการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ (2547 , หน้า 36)

จากแผนภูมิกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่แสดงเป็นความรับผิดชอบของครูที่ปรึกษา ตลอดจนกระบวนการ โดยมีการประสานงานหรือรับการสนับสนุนจากผู้บริหาร ครูแนะแนว ครูที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสรุปได้ ดังนี้

1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

นักเรียนแต่ละคนมีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตที่ไม่เหมือนกัน หล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมหลากหลายรูปแบบ ทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนั้นการรู้จักข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษามีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้น สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อการคัดกรองนักเรียน เป็นประโยชน์ในการส่งเสริมพัฒนาการป้องกัน แก้ไขและช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นข้อมูลและเชิงประจักษ์มิใช่การใช้ความรู้สึกหรือการคาดเดา โดยเฉพาะในการแก้ไขปัญหานักเรียนซึ่งจะทำให้ไม่เกิดข้อผิดพลาดต่อการช่วยเหลือนักเรียนหรือเกิดได้น้อยที่สุด

2. การคัดกรองนักเรียน

การคัดกรองนักเรียน เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลแล้วนำผลที่ได้มาจำแนกตามเกณฑ์การคัดกรองที่สถานศึกษาได้จัดทำขึ้น สถานศึกษาควรมีการประชุมครูกำหนดเกณฑ์การคัดกรองเพื่อจัดกลุ่มนักเรียนร่วมกันให้เป็นที่ยอมรับของครูในสถานศึกษา และสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง รวมทั้งให้มีการกำหนดเกณฑ์ว่าความรุนแรงหรือความถี่เท่าไรจึงจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหา

3. การส่งเสริมและพัฒนา

การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน เป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแลของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีความภาคภูมิใจในตนเองซึ่งจะช่วยป้องกันมิให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหา และเป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา กลับมามีพฤติกรรมดีขึ้นตามที่สถานศึกษาหรือชุมชนคาดหวัง

4. การป้องกันช่วยเหลือและแก้ไข

ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ควรให้ความสนใจใฝ่กับนักเรียนทุกคนเท่าเทียมกัน แต่สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/ปัญหานั้นจำเป็นอย่างมากที่ต้องให้ความสนใจเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด และหาวิธีการช่วยเหลือทั้งการป้องกันและแก้ไขปัญหามาโดยไม่ให้ปล่อยปละละเลยนักเรียนจนกลายเป็นปัญหาของสังคม

การป้องกันและแก้ไขปัญหให้กับนักเรียนมีหลายเทคนิค วิธีการ

- การให้การปรึกษาเบื้องต้น
- การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา
- การติดตามดูแลช่วยเหลือ

5. การส่งต่อ

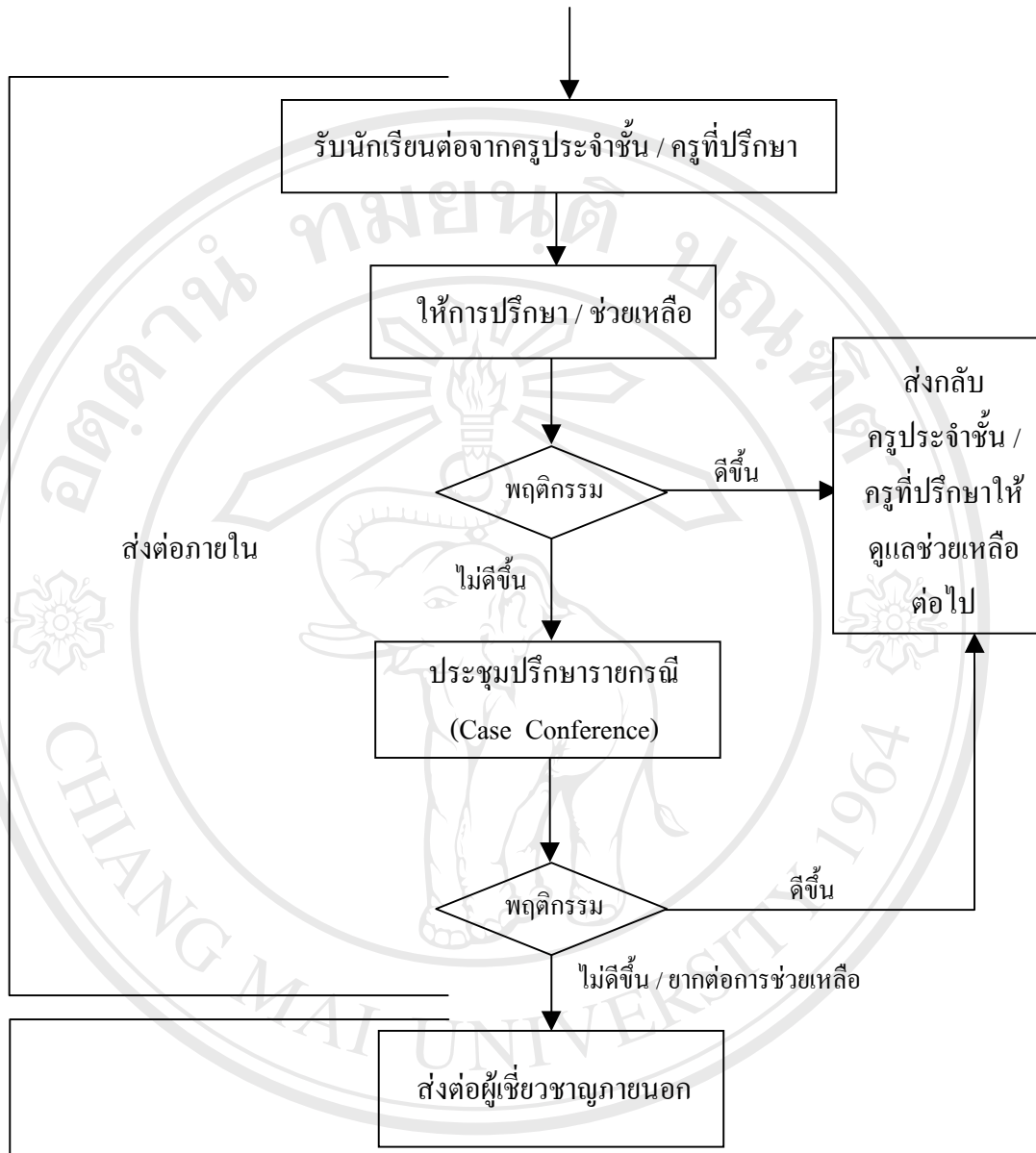
ในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนโดยครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาตามกระบวนการป้องกันและช่วยเหลือนักเรียนนั้น ในกรณีที่มีปัญหาหากต่อการช่วยเหลือหรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้นก็ควรส่งต่อผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านกรณีที่มีเด็กมีความสามารถพิเศษหรือเด็กอัจฉริยะ เด็กที่มีความต้องการพิเศษ เด็กด้อยโอกาสก็ควรส่งต่อผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เด็กนักเรียนได้รับการส่งเสริมพัฒนาและช่วยเหลืออย่างถูกทางและรวดเร็วขึ้น

การส่งต่อแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

- 1) การส่งต่อภายใน ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาส่งต่อไปยังครูแนะแนวหรือผู้เกี่ยวข้องที่สามารถให้ความช่วยเหลือนักเรียนได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพปัญหาและความต้องการของนักเรียน
- 2) การส่งต่อภายนอก เป็นการส่งนักเรียนไปให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องได้ช่วยเหลือพัฒนานักเรียน กรณีที่เกินความสามารถของสถานศึกษาโดยครูแนะแนวหรือผู้เกี่ยวข้องเป็นผู้ดำเนินการส่งต่อ และมีการติดต่อรับทราบผลการช่วยเหลือเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง

การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูแนะแนว/ผู้เกี่ยวข้อง

กระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 53) ได้กล่าวถึง ดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเมื่อครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาได้ดูแลช่วยเหลือนักเรียนเบื้องต้นแล้ว พบกรณีที่ยากต่อการแก้ไข จึงดำเนินการส่งต่อให้ครูแนะแนว ครูฝ่ายปกครอง ครูฝ่ายวิชาการ หรืองานพยาบาล ดำเนินการดูแลช่วยเหลือต่อ ดังภาพแสดงกระบวนการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหานักเรียน

แผนภูมิ 2 กระบวนการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหา นักเรียนของครูแนะแนว/ผู้เกี่ยวข้อง

ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 53)

ครูแนะแนวหรือฝ่ายที่เกี่ยวข้องรับนักเรียนส่งต่อจากครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ดำเนินการให้คำปรึกษาช่วยเหลือ และประสานกับครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา เพื่อแจ้งผลการช่วยเหลือ

ถ้านักเรียนมีพฤติกรรมดีขึ้นก็จะอยู่ในความดูแลของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา แต่ถ้ายังไม่ดีขึ้นก็นำเข้าที่ประชุมปรึกษารายกรณี เพื่อร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาของนักเรียนจน พฤติกรรมดีขึ้นก็ส่งกลับ ไปอยู่ในความดูแลของครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษา

ในบางกรณีแม้จะเข้าที่ประชุมปรึกษารายกรณีแล้วก็ยังไม่ดีขึ้นยากต่อการช่วยเหลือผู้ที่เกี่ยวข้องอาจเป็นฝ่ายปกครอง หรือแนะแนวก็นำดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอกเพื่อหาสาเหตุและแก้ไขต่อไป

การส่งต่อเป็นวิธีการช่วยเหลือนักเรียนอย่างถูกวิธี ตามทักษะในวิชาชีพของผู้เชี่ยวชาญในแต่ละทางเพื่อให้เกิดผลดีที่สุดต่อนักเรียน

ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
กรมสุขภาพจิต (2546, หน้า 3) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 6 ปัจจัยสำคัญ ดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียนรวมทั้งผู้ช่วยผู้บริหารทุกฝ่ายต้องตระหนักถึงความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและให้การสนับสนุนการดำเนินงานหรือร่วมกิจกรรมตามความเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ
2. ครูทุกคนและผู้ที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องตระหนักในความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีทัศนคติที่ดีต่อนักเรียนและมีความสุขที่จะพัฒนานักเรียนในทุกด้าน
3. คณะกรรมการหรือคณะทำงานทุกคณะต้องมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิด มีการประชุมกันในแต่ละคณะ
4. ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรที่สำคัญในการดำเนินงาน โดยต้องได้รับความร่วมมือจากครูทุกคนในโรงเรียน รวมทั้งการได้รับการสนับสนุนในเรื่องต่าง ๆ จากโรงเรียน
5. การอบรมให้ความรู้ และทักษะรวมทั้งการเผยแพร่ข้อมูลความรู้แก่ครูที่ปรึกษาหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องที่เอื้อประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะทักษะการปรึกษาเบื้องต้นและแนวทางการแก้ปัญหาต่างๆ ของนักเรียนซึ่งโรงเรียนต้องทำอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

ประโยชน์ของการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 8) ได้สรุป การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนดังนี้

ประเทศชาติ

1. นักเรียนมีคุณภาพดี มีปัญญาและมีความสุข
2. มีการเชื่อมโยงข้อมูลของเยาวชนทุกระดับ
3. ลดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน ลดค่าใช้จ่ายของหน่วยงานต่าง ๆ
4. ประชาชนมีคุณภาพเป็นกำลังอันสำคัญในการพัฒนาประเทศ

เขตพื้นที่การศึกษา

1. พัฒนานวัตกรรมในการพัฒนานักเรียน
2. พัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำงาน การนิเทศติดตามผล ประเมินผล และการศึกษา

วิจัยเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3. มีระบบข้อมูลสารสนเทศทั้งข้อมูลระดับบุคคล และระดับโรงเรียน เพื่อพัฒนางานต่อไป

โรงเรียน

1. มีผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษา
2. ได้รับการยอมรับการสนับสนุนและความร่วมมือจากชุมชน บุคลากร องค์กร

ที่เกี่ยวข้อง

3. มีพัฒนาการสังคมแห่งการเรียนรู้และอาหาร

ผู้บริหาร

1. รู้ศักยภาพของครูในการขับเคลื่อนให้เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้
2. ได้ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนใช้ในการกำหนดแนวทางในการพัฒนานักเรียน

หลักสูตรและคุณภาพการจัดการศึกษา

3. มีรูปแบบกระบวนการพัฒนาและการพัฒนาเชิงระบบภายใต้การมีส่วนร่วม

ครู

1. ตระหนักและเห็นความสำคัญในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. มีเจตคติที่ดีต่อนักเรียน
3. มีผลงานสอดคล้องกับมาตรฐานการประเมินคุณภาพการศึกษา
4. มีความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู

นักเรียน

1. ได้รับการดูแลช่วยเหลือและพัฒนาด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสภาพแวดล้อม
2. ได้รับการส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน แก้ไขปัญหาทั้งด้านการเรียนรู้และความสามารถพิเศษ
3. ได้รู้จักตนเอง สามารถปรับตัว มีทักษะทางสังคมและอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

ผู้ปกครอง

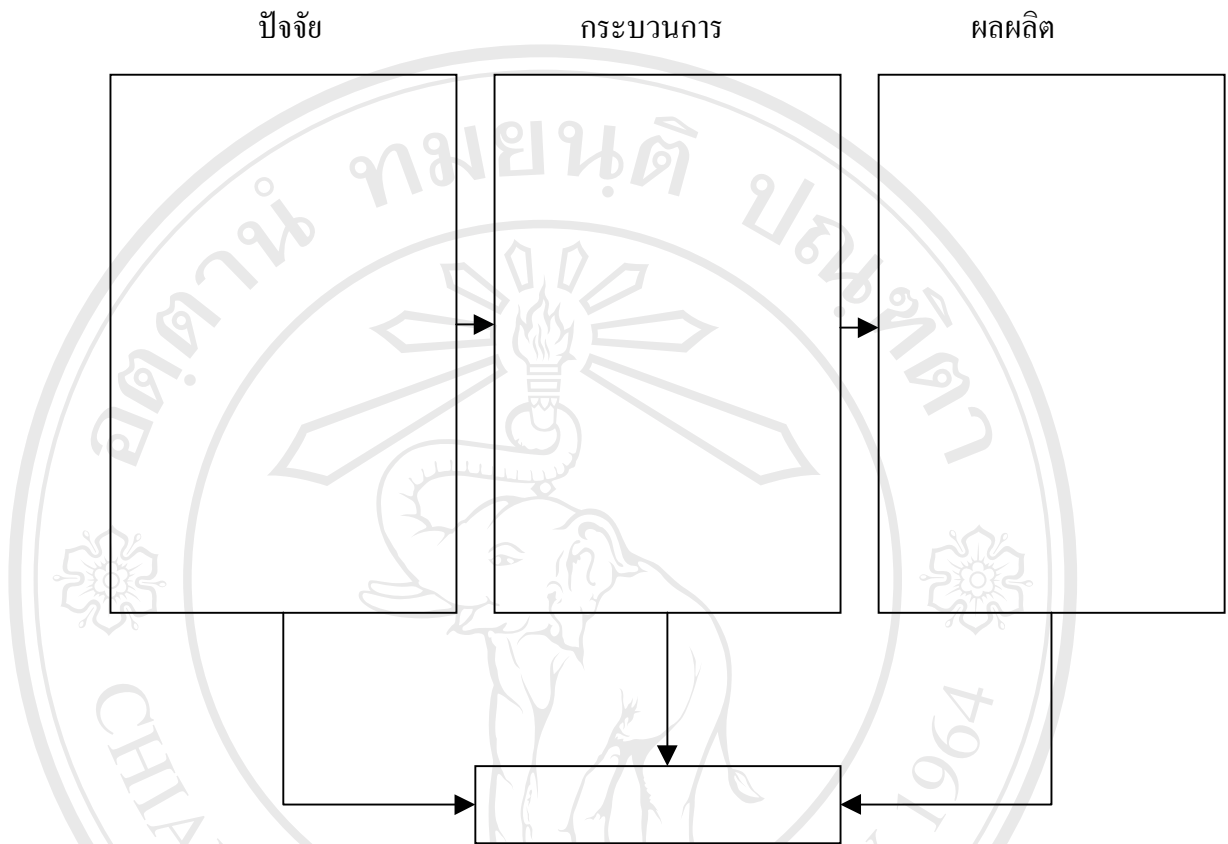
1. ตระหนักในการมีส่วนร่วมกับโรงเรียน
2. เข้าใจถึงวิธีการอบรมสั่งสอนบุตรหลาน
3. เป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุตรหลานและบุคคลในชุมชน
4. มีสัมพันธภาพที่ดีกับบุตรหลาน เป็นครอบครัวที่อบอุ่น

จึงจะเห็นได้ว่าระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการที่มีขั้นตอน ขอบข่าย โครงสร้างในการดำเนินงาน วิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐานคุณภาพ มีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ เมื่อดำเนินงานผลประโยชน์ที่ได้รับก็จะเกิดขึ้นกับหลายฝ่ายและสิ่งที่จะทำให้การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพนั้นมีปัจจัยต่าง ๆ เป็นส่วนสำคัญที่สนับสนุนความสำเร็จของการดำเนินงาน

การบริหารการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

โครงสร้างของการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 11) ได้กล่าวถึง ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจัดทำขึ้นตามแนวคิดการบริหารงานเชิงระบบที่มีโครงสร้างสำคัญ 3 องค์ประกอบ คือ ปัจจัยป้อน กระบวนการ และผลผลิต โดยที่แต่ละองค์ประกอบจะมีรายละเอียดและมีปฏิสัมพันธ์กัน สามารถให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อการปรับปรุงพัฒนาระบบให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังแผนภูมิที่ 3

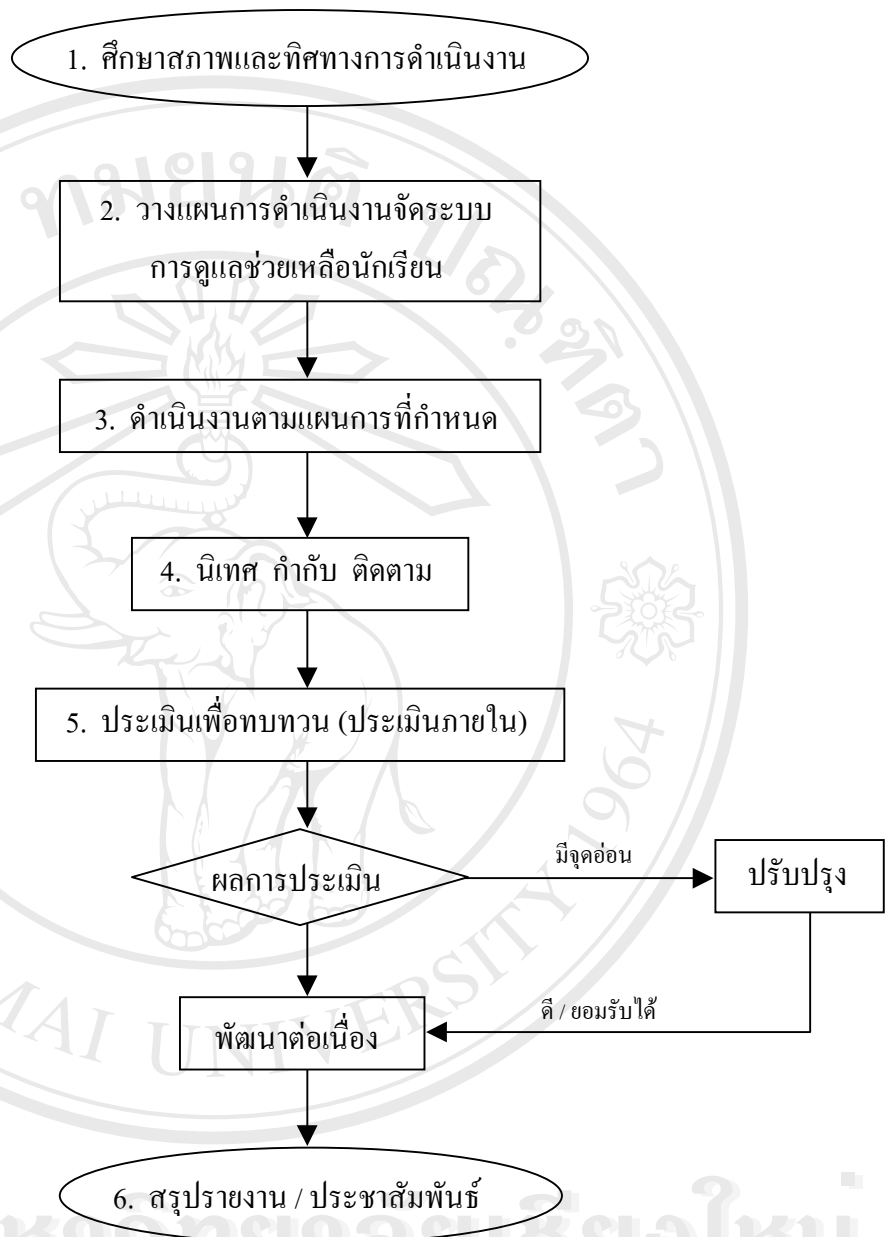
แผนภูมิ 3 รายละเอียดและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 11)

กระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 12) ได้สรุปว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีการดำเนินงาน 2 ระดับ

1. ระดับสถานศึกษา เป็นการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาที่ใช้วงจรเดิมมีง
2. ระดับปฏิบัติของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา เป็นกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา

การดำเนินการทั้ง 2 ระดับ ดังกล่าว แสดงเป็นแผนภูมิได้ ดังแผนภูมิที่ 4

แผนภูมิ 4 การบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา

ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 13)

กลยุทธ์ความสำเร็จในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ
กระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 9-13) ได้สรุปไว้ ดังนี้

1. การบริหารเชิงระบบ จะประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญ คือ
 - 1) การวางแผน
 - 2) การดำเนินงาน
 - 3) การตรวจสอบ/ประเมินผล
 - 4) การปรับปรุงพัฒนา
2. การทำงานเป็นทีม ประกอบไปด้วย
 - 1) ทีมนำ
 - 2) ทีมประสาน
 - 3) ทีมทำ

คณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วยคณะกรรมการอำนวยการ
คณะกรรมการประสานงาน และคณะกรรมการการดำเนินงาน

3. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการอบรมให้ความรู้ เสริมทักษะกันภายในโรงเรียนและ
ภายนอกโรงเรียน

4. การนิเทศติดตาม และประเมินผล เป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนางาน
ช่วยส่งเสริมสนับสนุนและให้ข้อมูลย้อนกลับที่จะนำไปใช้ปรับปรุงงานต่อไป

การประกันคุณภาพการศึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ความจำเป็นของการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียน

กรมสุขภาพจิต (2546, หน้า 65) ได้กล่าวถึง โลกยุคปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ มีความ
เจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วท่ามกลาง
ภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ ความผันผวนทางการเมือง ทางวัฒนธรรมและศีลธรรม เป็นเหตุสำคัญที่
ต้องเรียนรู้ในการปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา เตรียมพร้อมที่จะเผชิญ
กับความท้าทายของกระแสโลก ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง คือ คุณภาพของคน

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพจึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งโดยจะต้องเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อให้สัถยภาพที่มีอยู่ในตัวคนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ ทำให้เป็นคนที่มีรู้จักคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีจริยธรรม คุณธรรม รู้จักพึ่งตนเองและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของไทยจำเป็นต้องเริ่มจากสถานศึกษาทุกแห่งดำเนินการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษานั้น ๆ โดยจะต้องมีการประกันคุณภาพภายในผสมผสานอยู่ในกระบวนการบริหารและจัดการเรียนการสอนตามปกติของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง เป็นการสร้างความมั่นใจว่าสถานศึกษาจะจัดการศึกษาให้มีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐาน เพื่อให้เด็กไทยเป็นคนดี มีความสามารถและมีความสุข สร้างสรรค์สังคมให้มีสันติ สิ่งแวดล้อมยั่งยืน เศรษฐกิจมั่นคง สามารถร่วมมือแข่งขันกับประเทศอื่น ๆ ได้อย่างมีศักดิ์ศรีในสังคมโลก การประกันคุณภาพภายในจึงเป็นงานสำคัญของสถานศึกษาโดยสถานศึกษาเพื่อผู้เรียนและสังคมโดยรวม

การประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กระทรวงศึกษา (2547) ได้กล่าวถึง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มีสาระบัญญัติ ว่าด้วยการ ให้สถานศึกษาทุกแห่งมีการประกันคุณภาพภายใน และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของการบริการ ที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐาน

การประกันคุณภาพทางการศึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นการจัดการกระบวนการดูแลช่วยเหลือ การส่งเสริม การป้องกัน การแก้ไขปัญหา โดยมีวิธีการ เครื่องมือที่มีขั้นตอน การดำเนินการพร้อมเอกสารหลักฐานการทำงานของครูที่ปรึกษาในการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้อง พร้อมบุคลากรภายนอก รวมทั้งการสนับสนุนส่งเสริมจากโรงเรียนเพื่อให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นรูปธรรม ได้กำหนดวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงคุณภาพ
2. มีโครงสร้างระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ชัดเจน
3. ครูมีความเข้าใจทัศนคติและมีทักษะการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
4. นักเรียนได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง และตรงตามสภาพปัญหา
5. นักเรียนอยู่ในโรงเรียนอย่างมีความสุข ประสพผลสำเร็จตามศักยภาพ

แนวคิดการประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2547) กล่าวถึง ประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ได้มีการพัฒนากันอยู่ในขณะนี้ มีแนวคิดเพื่อส่งเสริมและเสนอแนวทางเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพทางการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยมีการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การดูแลคุณภาพ เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพและการพัฒนาสถานศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐาน
2. การตรวจสอบคุณภาพ เป็นการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด
3. การประเมินคุณภาพ เป็นการประเมินคุณภาพของสถานศึกษาโดยหน่วยงานที่กำกับดูแลในโรงเรียนและหน่วยงานต้นสังกัดในส่วนกลางถึงแม้จะเป็นบุคคลภายนอกแต่ก็ยังถือว่าเป็นการประเมินภายในเพราะดำเนินการโดยหน่วยงานที่อยู่ในสายการบริหารของสถานศึกษา ซึ่งจะดำเนินการตรวจเยี่ยมและประเมินสถานศึกษาเป็นระยะ ๆ ตามที่กำหนดโดยหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้ความช่วยเหลือและส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษามีการพัฒนาคุณภาพอันเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนรับการประเมินภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษาซึ่งเป็นองค์การมหาชน

การประกันคุณภาพภายใน

การประกันคุณภาพภายใน เป็นกระบวนการบริหารจัดการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานที่ต้องการ

การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาจึงเป็นกระบวนการที่บุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษาร่วมกันวางแผน กำหนดเป้าหมายและวิธีการ ลงมือทำตามแผนในทุกขั้นตอน มีการบันทึกข้อมูลเพื่อตรวจสอบผลงาน หาจุดเด่น จุดที่ต้องปรับปรุง แล้วร่วมกันปรับปรุง แผนงานนั้น ๆ โดยมุ่งหวังให้มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสถานศึกษาที่เน้นคุณภาพ ของผู้เรียนเป็นสำคัญ

แนวคิดการทำงานที่เป็นระบบเช่นนี้จะช่วยสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันภายในสถานศึกษา เกิดความรู้สึกว่าเป็นงานปกติ เป็นการมองตนเองและประเมินตนเองซึ่งจะทำให้สถานศึกษามีฐานข้อมูลที่มั่นคงเป็นจริง พร้อมเสมอต่อการตรวจสอบจากหน่วยงานภายนอก

หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา

1. จุดมุ่งหมายของการประกันคุณภาพภายใน คือการที่สถานศึกษาร่วมกันพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา ไม่ใช่การจับผิดหรือทำให้บุคลากรเสียหน้าโดยเป้าหมายที่สำคัญอยู่ที่การพัฒนาคุณภาพให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

2. การที่จะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามข้อ 1 ต้องทำให้การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการและการทำงานของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาไม่ใช่เป็นกระบวนการที่แยกส่วนมาจากการดำเนินงานตามปกติของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาจะต้องวางแผนการพัฒนาและแผนปฏิบัติการที่มีเป้าหมายชัดเจน ทำตามแผน ตรวจสอบประเมินผลและพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ มีความโปร่งใสและมีจิตสำนึกในการพัฒนาคุณภาพการทำงาน

3. การประกันคุณภาพ เป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครูอาจารย์ และบุคลากรอื่น ๆ ในสถานศึกษา โดยในการดำเนินงานจะต้องให้ผู้เกี่ยวข้อง เช่น ผู้เรียน ชุมชน เขตพื้นที่ หรือหน่วยงานที่กำกับดูแลเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายวางแผน ติดตามประเมินผล พัฒนาปรับปรุงช่วยกันคิดช่วยกันทำ ช่วยกันผลักดันให้สถานศึกษามีคุณภาพ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่ดีมีคุณภาพ

สรุปได้ว่า การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้นเป็นกระบวนการบริหารการดำเนินงานที่เป็นระบบ มีขั้นตอน วิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน ซึ่งมีปัจจัยต่าง ๆ ที่มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพและสิ่งที่จะให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นระบบที่มีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับของหน่วยงานต่าง ๆ และได้การรับรองมาตรฐานนั้น สถานศึกษาต้องมีการจัดการประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบการประกันคุณภาพใน สถานศึกษาที่ต้องดำเนินการ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กานดา อมรเพชรกุล (2540) ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการบริหารงานปกครองนักเรียน โรงเรียนวัดโนนทัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่ สรุปผลการศึกษาว่าแนวทางการพัฒนาการบริหารงานปกครองนักเรียน โรงเรียนวัดโนนทัยพายัพ ด้านการปกครองทั่วไปควรมีการสร้างขวัญและกำลังใจแก่ครูฝ่ายปกครองที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ ควรนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงและพัฒนางานปกครอง รวมทั้งจัดให้คณะกรรมการฝ่ายปกครองศึกษาดูงานตามความเหมาะสม ด้านงานระดับชั้นควรให้มีการยกย่อง ชมเชย ให้รางวัลแก่อาจารย์ ที่ปรึกษาดีเด่นที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ ด้านงานเวรยามควรมีการประเมินผลการอยู่เวรเป็นข้อเสนอแนะแล้วแจ้งให้ทราบโดยทั่วกัน

ผ่องพรรณ สายทอง และคณะ (2545) ได้ทำการศึกษาการดำเนินงาน ปัญหา และแนวทางแก้ไขระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามโครงการสุขภาพจิตสู่สถานศึกษาของโรงเรียนนาร่องสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงใหม่พบว่าปัญหาอุปสรรคที่พบในระบบการดูแลช่วยเหลือ

นักเรียนมีด้วยกัน 7 เรื่อง ก็คือปัญหาด้านการเตรียมการและวางแผนการดำเนินงาน การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน งบประมาณ การจัดทำโครงการ การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ การดำเนินงานตามโครงการ การกำกับติดตาม ประเมินผลในทุกขั้นมีปัญหา จึงทำให้มองเห็นในประเด็นที่ว่า มีปัจจัยหลายตัวที่มีผลต่อการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา

สมนึก นาห้วยทราย (2546) ได้ทำการศึกษาการบริหารโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของโรงเรียนทางดงรัฐราษฎร์อุปถัมภ์ จากการศึกษาพบว่า การบริหารระบบ การดูแลช่วยเหลือ นักเรียนนั้นจะต้องวางแผนอย่างเป็นระบบ มีกลยุทธ์ในการดำเนินงาน มีผู้ดำเนินการให้ชัดเจนและหน่วยงานแต่ละฝ่ายต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การดำเนินงานต้องประสานงานกับทุกฝ่าย มีการจัดอบรมให้ความรู้และทักษะต่าง ๆ มีระยะเวลากำหนดชัดเจน การดำเนินงานเป็นขั้นตอน จะช่วยให้การบริหารโครงการต่าง ๆ ประสบความสำเร็จ

เพ็ญวิภา พรหมสุวรรณ (2547) ได้ศึกษาการประเมินโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงานอยู่ในระดับปฏิบัติได้ผลดี โดยคณะกรรมการเห็นความสำคัญและความจำเป็นของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมากที่สุด ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาพรวมพบว่า การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้น ทำให้ครูต้องจัดทำเอกสารการรายงานต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ทำให้ครูต้องมีการระงับในการกรอกข้อมูลเพิ่มขึ้น แต่ในขณะเดียวกันครูก็มีภาระงานที่ต้องปฏิบัติหลายด้านในโรงเรียนอยู่แล้วเป็นปัญหามากที่สุด รองลงมาคือการไปเยี่ยมบ้านของนักเรียนนั้นต้องใช้เวลามาก เพราะบ้านของนักเรียนอยู่ห่างไกลจากโรงเรียน โรงเรียนไม่มีงบประมาณในการสนับสนุนให้ครูไปเยี่ยมบ้านของนักเรียนและปัญหาที่สำคัญเป็นลำดับที่สามคือ คณะกรรมการแต่ละทีมคือทีมนำ ทีมประสานและทีมทำไม่ประสานงานกัน ขาดการวางแผนที่ดีตามแนวทางที่กรมสุขภาพจิตได้วางไว้ คณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ไม่มีความรู้ ความเข้าใจในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน บางส่วนไม่ได้รับการอบรมในเรื่องนี้มาก่อนจึงทำให้ไม่เข้าใจในกระบวนการทำงาน แนวทางในการปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษาไม่ชัดเจนว่าจะต้องดำเนินงานอย่างไรในการดูแลนักเรียน และนอกจากนี้ยังพบว่า ขาดการนำเอาข้อมูลที่ครูที่ปรึกษาจัดทำมาดำเนินการแก้ไข นักเรียนทั้งด้านการส่งเสริม การแก้ไขปัญหา และการส่งต่อ

กัลยา อาจฤทธิ์ (2547) ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในระดับมาก คือ ปัจจัยด้านครูที่ปรึกษา ด้านการอบรมให้ความรู้ ทักษะด้านคณะทำงาน

ส่งผลต่อการดำเนินงานในระดับปานกลาง เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไม่มากเท่ากับปัจจัยด้านอื่น ๆ แต่ก็ยังเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเช่นกัน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่าระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้นมีปัจจัยหลายปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ แต่จะมากน้อยเพียงใดก็ต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เกิดขึ้นในสถานศึกษานั้น ๆ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved